

Duurzaamheidsprestatie Profit Biologische Landbouw 2007-2010

Onderdeel van koepelproject Duurzaamheidprestaties Biologische Landbouw

bioKennis
voor biologische agroketens

Marieke J.G. Meeusen

WAGENINGEN UR
For quality of life

Duurzaamheidsprestaties Profit Biologische Landbouw 2007-2010

Onderdeel van koepelproject Duurzaamheidprestaties
Biologische Landbouw

Marieke J.G. Meeusen

LEI-nota 11-130

November 2011

Projectcode 2274000136

LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag

Het LEI kent de volgende onderzoeksvelden:

Sector & Ondernemerschap

Regionale Economie & Ruimtegebruik

Markt & Ketens

Internationaal Beleid

Natuurlijke Hulpbronnen

Consument & Gedrag

**Duurzaamheidsprestaties Profit Biologische Landbouw 2007-2010; Onderdeel van koepel-
project Duurzaamheidprestaties Biologische Landbouw**

Marieke J.G. Meeusen

LEI-nota 11-130

18 p., fig., tab.

Project BO-12.10-011-010, 'Duurzaamheidsprestaties Biologische Landbouw'

In Nederland vindt het meeste onderzoek voor biologische landbouw en voeding plaats in voornamelijk door het ministerie van EL&I gefinancierde onderzoeksprogramma's. Aansturing hiervan gebeurt door Bioconnect, het kennisnetwerk voor de Biologische Landbouw en Voeding in Nederland (www.bioconnect.nl). Hoofduitvoerders van het onderzoek zijn de instituten van Wageningen UR en het Louis Bolk Instituut. Zij werken in de cluster Biologische Landbouw (EL&I gefinancierde onderzoeksprogramma's) nauw samen. Dit rapport is binnen deze context tot stand gekomen. De resultaten van de onderzoeksprogramma's vindt u op de website www.biokennis.nl. Vragen en/of opmerkingen over het onderzoek aan biologische landbouw en voeding kunt u mailen naar: info@biokennis.nl.

© LEI, onderdeel van Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, 2011
Overname van de inhoud is toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Het LEI is ISO 9001:2008 gecertificeerd.

Inhoud

1	Inleiding	6
	1.1 Aanleiding	6
	1.2 Doelstelling	6
	1.3 Aanpak	6
	1.4 Leeswijzer	7
2	Ontwikkelingen in de markt	8
3	Ontwikkelingen in de inkomens van producenten	10
	3.1 Inleiding	10
	3.2 Melkveehouderij	10
	3.3 Akkerbouw- en groentesector	12
	3.4 Conclusies	13
4	Ontwikkelingen in de kostprijs	14
	4.1 Inleiding	14
	4.2 Ontwikkelingen in de kostprijs van biologische geitenmelk	14
	4.3 Ontwikkelingen in de kostprijs van biologische koemelk	15
	4.4 Ontwikkelingen in de kostprijs van biologisch varkensvlees	15
	4.5 Ontwikkelingen in de kostprijs van biologische eieren	15
	4.6 Conclusie	16
5	Conclusies	17
	Literatuur	18

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Nederlandse overheid voert beleid ter ontwikkeling van de biologische sector. Zij wil weten of haar beleid heeft bijgedragen aan een duurzame sector, waarbij de triple-P-benadering van duurzaamheid uitgangspunt is. De Triple-P-benadering van duurzaamheid vraagt om een evaluatie op drie punten: milieu (planet), cultureel-ethisch (people) en economische kengetallen (profit). Wanneer op deze drie punten positief gescoord wordt, wordt een activiteit als duurzaam bestempeld. Want dan levert de activiteit geen beslag op het milieu of het cultureel-ethische domein zodanig dat er minder ruimte is voor een volgende generatie. Op een manier die economisch voordeel op lange termijn oplevert en daarmee voldoende financiële ruimte biedt om de activiteit voort te laten bestaan. Deze notitie gaat over de economische component van duurzaamheid en brengt in beeld hoe de economische duurzaamheid van de biologische landbouw zich gedurende 2007-2010 heeft ontwikkeld.

1.2 Doelstelling

In deze notitie wordt de vraag beantwoord “Hoe is de biologische landbouw in economische termen ontwikkeld in de periode 2007 tot 2010?”. Daarbij wordt - waar mogelijk - een vergelijking gemaakt met de ontwikkelingen in de gangbare sector in diezelfde periode.

Afbakening

- Het streven is naar een overzicht van de ontwikkelingen bij alle marktactoren: van boeren tot en met retail. In de praktijk zijn deze gegevens echter onvoldoende bekend. Daarom wordt gestreefd naar zoveel mogelijk inzicht.
- Ook wordt gestreefd naar een overzicht op sectorniveau: akkerbouw, melkveehouderij, varkenshouderij, pluimveehouderij, fruitteelt, glastuinbouw enzovoort. Ook hiervan is bekend dat deze gegevens er voor alle sectoren in onvoldoende mate zijn. En ook hier geldt: men streeft naar zoveel mogelijk inzicht.
- Idealiter wordt de link gelegd met de invloed van het beleid op de economische duurzaamheid van de sector. Echter, die link is moeilijk eenduidig te leggen. Vele factoren bepalen de economische duurzaamheid van de biologische sector. De invloed van het overheidsbeleid loopt vooral via de route ‘stimulering van de markt’. De invloed van dit beleid is moeilijk te kwantificeren.

1.3 Aanpak

Er is geen overall-databank of overzicht aan literatuur waar gegevens over inkomens van alle actoren over de verschillende sectoren is te vinden. We moeten kiezen voor enkele indicatoren, die samen een beeld geven van de economische ontwikkelingen in de sector. Daarvoor hebben we gekozen voor:

- de marktontwikkelingen in de verschillende sectoren van de biologische landbouw;
- de inkomens van de producenten van biologische producten op basis van een representatieve steekproef uit het Bedrijven InformatieNetwerk en
- de kostprijsontwikkeling van de kostprijs van met name enkele dierlijke sectoren. Dit omdat voor de plantaardige producten geen gezamenlijk vastgestelde kostprijs wordt berekend.

De combinatie van deze drie indicatoren geeft ons een indruk van de economische situatie en ontwikkelingen in de biologische sector.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de ontwikkelingen in de markt, gevolgd door de ontwikkelingen van de inkomens van producenten in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 zoomt in op de ontwikkelingen van de kostprijzen, waarna hoofdstuk 5 afsluit met conclusies.

2 Ontwikkelingen in de markt

In dit hoofdstuk beschrijven we de ontwikkelingen in de markt. De ontwikkelingen in de omzet, het marktaandeel en de afzetkanalen geven een beeld van de stabiliteit van de sector.

Gestage groei in omzet en marktaandeel

Uit tabel 2.1 blijkt dat de omzet van biologische voeding gestaag groeit.

Tabel 2.1	Omzet aan biologische voeding in de periode 2006-2010, in miljoen euro				
	2006	2007	2008	2009	2010
Biologisch	457,9	518,9	583,4	646,6	752,1

Bovendien groeit de omzet van biologische producten sneller dan die van de totale groep aan voedsel, zie tabel 2.2. Daarmee laat de sector zien dat er een stevige marktpositie ligt.

Tabel 2.2	Ontwikkelingen in de groei van de omzet van de biologische voeding vergeleken met de groei van de omzet van voedsel in zijn algemeenheid in de periode 2006-2010, in procent			
	2007 ten opzichte van 2006	2008 ten opzichte van 2007	2009 ten opzichte van 2008	2010 ten opzichte van 2009
Biologisch voedsel	13.3	12.4	10.8	13.1
Totaal voedsel	6.7	6.9	1.9	0

Het begrip 'biologisch' is bij vele consumenten bekend, hoewel men er niet altijd dezelfde en de juiste betekenis aan toekent. Toch heeft men bij dit begrip meestal een positief 'gevoel' bij. Er hangt een imago van 'hoogwaardig kwalitatief' aan. Het meer negatieve geitenwollen-sokken-imago bestaat slechts op de achtergrond (Blauw Research, 2010).

Vooraf AGF en zuivel populair

In de periode 2006-2010 is het marktaandeel van biologische voeding in de productgroep 'verse AGF' en 'verse zuivel (exclusief kaas en boter)' het hoogst met 3,5 tot 4% voor verse AGF en 4 tot 5% voor verse zuivel. Daarop volgen de andere productgroepen met 1,5-2% marktaandeel: boter en kaas, vers vlees, vleeswaren en vers brood. In de groep 'overige voeding' is het marktaandeel lager en schommelt het tussen 1 en 1,5%.

Binnen de groep van biologische voeding nemen AGF en zuivel de belangrijkste plaats in met ieder 20-25% van de totale verse biologische omzet. De andere productgroepen nemen zo'n 10-15% voor hun rekening. Dit beeld zien we voor de jaren 2006 tot 2010.

Gestage groei en stevige positie in het mainstreamkanaal

Biologische voeding komt via diverse afzetkanalen bij de consument. De belangrijkste zijn de supermarkten en de speciaalzaken, waarbij het marktaandeel van de speciaalzaken ietwat terugloopt ten gunste van het marktaandeel van de supermarkten. Daarnaast komen de contractcaterers meer en meer in beeld als afzetkanaal en ook de 'overige verkoopkanalen' laten groei in absolute termen zien.

Tabel 2.3		Omzet aan biologische voeding in de periode 2006-2010, naar afzetkanaal, in miljoen euro				
	2006	2007	2008	2009	2010	
Supermarkten	200,2	230,6	256,6	286,0	340,6	
Speciaalzaken a)	197,2	215,9	234,6	253,6	265,2	
Contractcaterers	17,5	23,4	46,1	56,1	92,6	
Overige verkoopkanalen	43,0	49,0	46,2	51,0	53,7	
Totaal	457,9	518,9	583,4	646,6	752,1	

a) Speciaalzaken: natuurvoedingswinkels, reformwinkels en biologische slagerijen.

Bovendien maakt de EKO-telling (2010) duidelijk dat het aantal producten dat supermarkten aanbieden gestaag groeit, zo blijkt uit tabel 2.4.

Tabel 2.4		Gemiddeld aantal biologische producten in de supermarkt in de periode 2004-2010					
	2004	2005	2006	2007	2008	2008	2010
Aantal producten in de winkel	67,9	60,4	57,7	68,2	72,2	77,8	90,0

Bron: EKO-tellingen in de supermarkt (2010), Milieudefensie en Solidaridad.

Volgens Blauw Research (2010) zien *light user* consumenten biologische producten meer als 'mainstream' in vergelijking met eerdere jaren. De grotere verkrijgbaarheid in supermarkten helpt daarbij. Niet alleen de overtuigde 'alternatieven / groenen / socialen' kopen biologische producten, maar ook andere groepen voelen zich aangetrokken tot biologisch: de gezondheidsbewuste mensen, de fijnproevers, de yuppen en de zogenaamde modieuzen. Er is nog wel ruimte voor verdere groei, want de hogere prijs en ook de vaak kleinere verpakkingen vormen drempels. Blauw Research constateert ook dat de interesse bij horeca en bedrijfsrestaurants voor het biologische product zorgen voor de stevige verankering. Daarmee krijgt het product ook meer 'mainstream'- karakter. Blauw Research (2010) constateert "bio past in de tijdgeest, waardoor het afbreukrisico voor A-merken om een bio-variant aan het productenpalet toe te voegen gering is. Sterker nog, de consument verwacht dit van een A-merk". In de praktijk zien we biologische varianten als onderdeel van het concept Puur&Eerlijk van Albert Heijn, in de biologische soepen van Unox, en in het food service kanaal van La Place. En de ontwikkelingen gaan door.

Conclusie: de biologische producten hebben een kleine, maar stevige en stabiele positie in de markt. Ondanks een periode van prijzenoorlogen in de supermarkt en de recessie is het aandeel biologische producten in de markt beperkt maar stabiel gegroeid. Het product vormt ook meer en meer onderdeel van een strategische positionering in de markt.

3 Ontwikkelingen in de inkomens van producenten

3.1 Inleiding

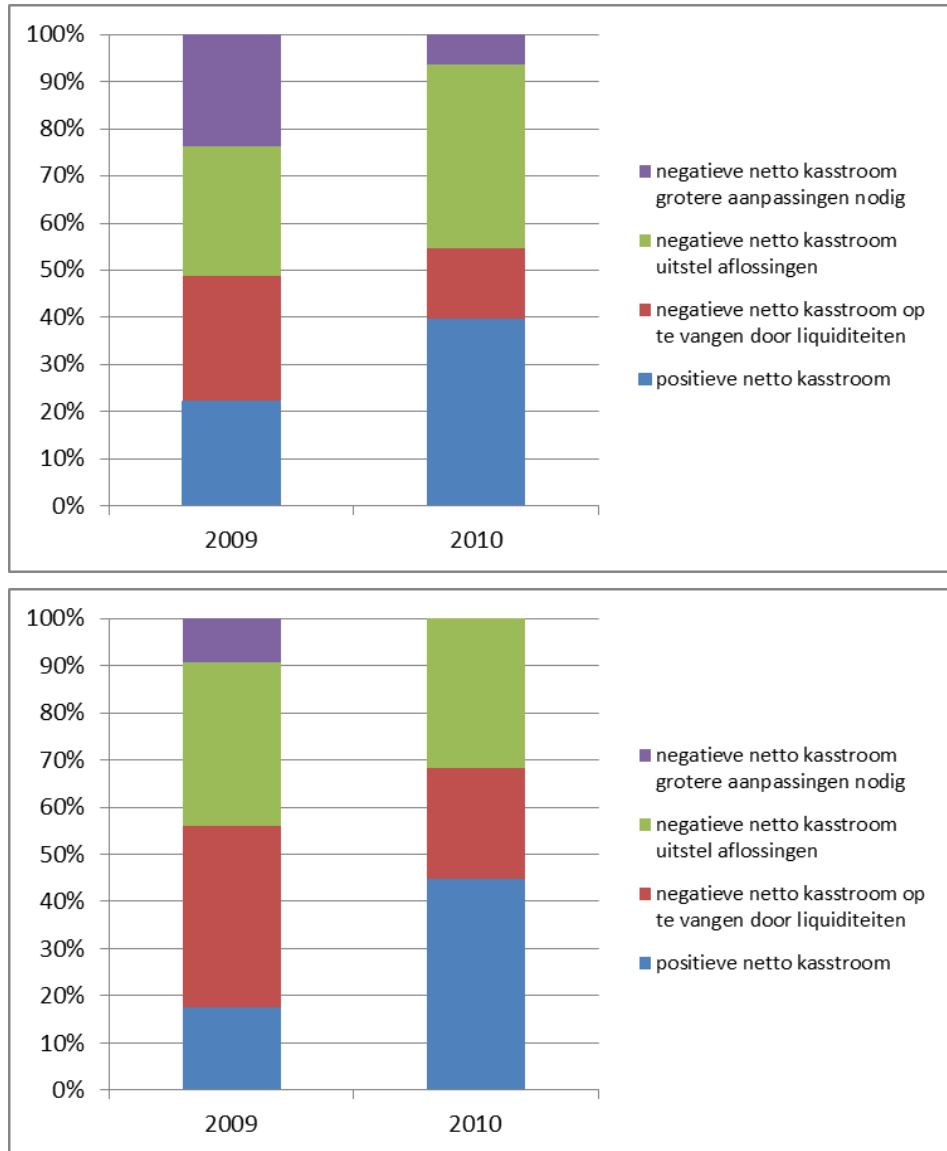
De ontwikkelingen van de inkomens in de biologische sector zijn gebaseerd op de gegevens in het BedrijvenInformatieNetwerk (BIN). Daarvoor is gebruik gemaakt van een representatieve steekproef. Deze steekproeven zijn er alleen voor de biologische melkveehouderij en de biologische akkerbouw- en vollegrondsgroentenbedrijven. De andere biologische sectoren zijn te klein van omvang om daar algemene, voor de hele sector geldende uitspraken over te doen.

3.2 Melkveehouderij

Tabel 3.1 Vergelijking resultaten tussen biologische en gangbare melkveebedrijven (2004-2009)				
	2004- 2006		2007 - 2009	
	biologisch	gangbaar	biologisch	gangbaar
Melkveebedrijven				
Oppervlakte voedergewas	48	41	57	45
Melkquotum (1.000 kg)	363	532	402	605
Melkproductie per koe (1.000 kg)	6.364	7.729	6.282	7.989
Melkproductie per ha voedergewas	7.594	12.719	7.181	13.252
Totaal aantal a.j.e.	1,44	1,56	1,61	1,63
Aantal onbetaalde a.j.e.	1,3	1,3	1,3	1,3
Fabrieksprijs melk per 100 kg melk	37,2	32,3	43,0	35,2
Kritieke melkprijs per 100 kg melk a)	36,5	33,3	44,9	37,7
Inkomen uit bedrijf:				
Per ton melk	131	98	89	75
Per oaje b) (€ 1.000)	39	35	27	30
In % v. niet betaalde kosten c)	53	48	39	45
In % van opbrengsten	25	24	15	17
Bron: Informatienet				
Extra kengetallen				
Aantal steekproef bedrijven	25	253	32	273
Inkomen uit bedrijf (x 1.000) d)	48	51	37	45
Bedrijfsovername (%)	0	2	3	2
Opvolger aanwezig (%) e)	12	30	17	29
a) Dit is de melkprijs waarbij het bedrijf in staat is om aan alle financiële verplichtingen te voldoen. b) Oaje staat voor: onbetaalde arbeidskrachten. c) Niet betaalde kosten: arbeid en vermogen voor zover niet vreemd en niet betaald. d) Dit inkomen omvat ook de zogenaamde verbredingsactiviteiten, zoals vergoedingen voor natuurbeheer, zorgverlening, boerderijverkoop. e) De opvolger moet niet alleen beschikbaar zijn, maar ook aanwezig. Een 10-jarige zoon die zegt dat hij later boer wil worden wordt niet beschouwd als 'opvolger aanwezig'.				

In figuur 3.1 is de kasstroom van de gangbare en biologische melkveehouderij in beeld gebracht.

Figuur 3.1 De kasstroom van de gangbaar melkveebedrijven (boven) en de biologische melkveebedrijven (onder)

Uit voorgaande overzichten blijkt:

- Het inkomen van de biologische melkveebedrijven ligt in absolute zin lager dan die van de gangbare melkveebedrijven.
- Het inkomen van de biologische melkveebedrijven heeft zich slechter ontwikkeld in de periode 2004-2010. De inkomens van de biologische melkveebedrijven zijn € 6.000,- meer verslechterd dan de gangbare.
- Het verschil tussen de kritische melkprijs en de werkelijke melkprijs is vergelijkbaar voor de biologische en de gangbare melkveehouderij. De prijs van de biologische melk ontwikkelt zich weliswaar gunstiger dan die van de gangbare melk, maar de kosten van de biologische bedrijven zijn meer gestegen dan die van de gangbare bedrijven. Dat komt vooral ten laste van de zogenaamde overige toegerekende kosten en mestafzet, afschrijving machines/werktuigen, onderhoud (totaal circa € 4.000,-

meer verslechterd). Ook zijn de opbrengsten € 2.000,- lager. Daarmee verslechtert de inkomenspositie van de biologische bedrijven zich meer dan die van de gangbare bedrijven.

- De opvolgingssituatie - gemeten in de aanwezigheid van een opvolger - in de gangbare melkveehouderij is beter dan in de biologische melkveehouderij. Maar onderzoek van Stokkers et al. (2010) wijst uit dat de bedrijfshoofden in de biologische bedrijven gemiddeld iets jonger zijn dan in de totale land- en tuinbouw.

3.3 Akkerbouw- en groentesector

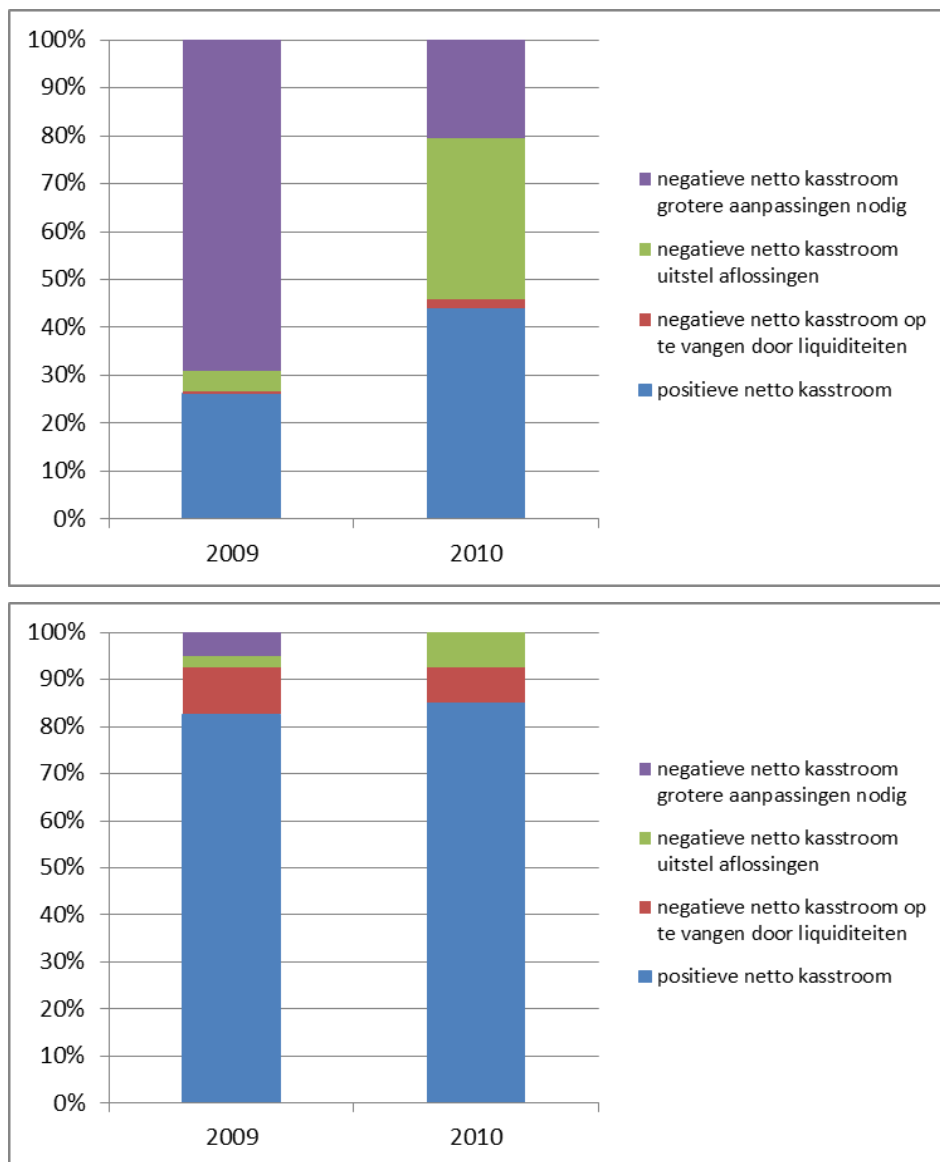
Tabel 3.2 geeft een overzicht van de ontwikkelingen in kosten en opbrengsten op biologische en gangbare akkerbouwbedrijven met een groot aandeel groenten. Er is gekozen voor gangbare bedrijven die meer dan 20% van de NGE's gekoppeld hebben aan groenten en bovendien 50% van de opbrengsten uit gewassen halen. Dit om de vergelijking met de biologische bedrijven beter passend te maken.

Tabel 3.2	Vergelijking resultaten tussen biologische en gangbare akker- en tuinbouwbedrijven (2004-2009)			
	2004-2006		2007-2009	
	Biologisch	Gangbaar	Biologisch	Gangbaar
Cultuurgrond (ha)	47	45	47	49
Waarvan groenten (ha)	37	43	43	45
Totaal aantal aje	2.4	2.9	2.1	3.5
Aantal onbetaalde aje	1.2	1.7	1.2	1.7
Opbrengsten (1.000/ha cultuurgrond)	5.3	6.7	6.1	8.7
Betaalde kosten (1.000/ha cultuurgrond)	4.7	5.6	4.5	7.4
Inkomen (1.000/oaje a)	26	29	63	42
Rentabiliteit	87	87	102	95

a) Dit inkomen omvat ook de zogenaamde verbredingsactiviteiten, zoals vergoedingen voor natuurbeheer, zorgverlening, boerderijverkoop.

Duidelijk is dat het inkomen in de periode 2007-2009 voor zowel gangbare als biologische landbouw fors hoger ligt dan dat van 2004-2006. Daarbij is vooral het inkomen op biologische bedrijven sterk gestegen. Veel meer dan dat op de gangbare bedrijven. Het verschil in opbrengsten minus kosten op biologische bedrijven is bijna een factor 3 groter geworden, terwijl dat op gangbare bedrijven slechts een fractie is gegroeid. Bovendien geldt hier de relatief gunstiger opvolgingssituatie: de bedrijfshoofden in de biologische bedrijven zijn gemiddeld iets jonger dan die in de totale land- en tuinbouw (Stokkers et al., 2010).

Figuur 3.3 De kasstroom van de gangbare bedrijven (boven) en de biologische bedrijven (onder) met akkerbouw- en volle grondsgroenten

3.4 Conclusies

De inkomensontwikkeling in de melkveehouderij verschilt van die in de akkerbouw- en vollegrondsgroenten in de periode 2004-2009:

- De biologische melkveebedrijven hebben een geringere kasstroom en het inkomen (per oaje, kosten en opbrengsten) ontwikkelt zich slechter (en is nu lager) dan bij de gangbare bedrijven.
- In de biologische akkerbouw- en vollegrondsgroenten is juist meer verdiend dan op de gangbare bedrijven.

4 Ontwikkelingen in de kostprijs

4.1 Inleiding

De kostprijsonderzoeken zijn vooral in de dierlijke sectoren uitgevoerd. Voor de plantaardige sectoren is de laatste jaren geen gezamenlijk vastgestelde kostprijs berekend. Daarbij geldt dat de kostprijs van de verschillende dierlijke producten op basis van uiteenlopende informatie is uitgerekend en bovendien met verschillende uitgangspunten. Tabel 4.1 geeft een beeld van de gebruikte data per diersoort.

Tabel 4.1 De gebruikte informatie om te komen tot een kostprijs van dierlijke producten		
	Bron/methode	Beschikbaarheid individuele gegevens
Geit	Cijfers individuele bedrijven	Beschikbaar via studiegroep opgericht vanuit kostprijsproject
Melkvee	Berekend op basis van praktische uitgangspunten die in uitgebreide dialoog met de sector zijn vastgesteld	Wel beschikbaar (bij advies en bij LEI), maar niet gebruikt
Varkens	Berekend op basis van praktische uitgangspunten	Moeilijk te ontsluiten
Kip	Berekend op basis van praktische uitgangspunten	Moeilijk te ontsluiten

Ook de berekeningsmethodieken in de verschillende sectoren verschillen onderling op een aantal punten, bijvoorbeeld de volgende:

- Afschrijvingen op basis van vervangingswaarde of historische aanschafwaarde
- Arbeid: berekende arbeidskosten of gezinsuitgaven
- Rente eigen vermogen wel of niet mee nemen
- Berekening kosten grond: op pachtbasis of werkelijke situatie en bij grond in eigendom is de vraag hoe deze grond gewaardeerd moet worden.

Dit betekent dat de kostprijzen tussen de verschillende diersoorten niet vergelijkbaar zijn. Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om prijzen per kilogram verschillende soorten vlees of verschillende typen melk met elkaar te vergelijken. Wel is het mogelijk om de kostprijs van een bepaald product gedurende een bepaalde periode te vergelijken.

4.2 Ontwikkelingen in de kostprijs van biologische geitenmelk

De kostprijs van biologische geitenmelk is gedurende een aantal jaren berekend en vergeleken met de gemiddelde marktprijs.

Tabel 4.2 Kostprijs en marktprijs per 100 liter geleverde melk gecorrigeerd voor 7% vet en eiwit in de jaren, in euro exclusief BTW				
	2004 a)	2007 b)	2008 c)	2009 d)
Kostprijs	58,92	71,13	78,17	64,54
Marktprijs	49,53	55,60	70,79	67,00
a) Deze is gebaseerd op zeven biologische geitenbedrijven. Het gemiddelde bedrijf heeft 1,53 VAK en levert met 575 geiten 416.375 liter melk. Vergeleken met het gemiddelde biologische melkgeitenbedrijf in Nederland in 2001 zijn de voor deze studie geselecteerde bedrijven groot. b) Deze is gebaseerd op acht biologische geitenbedrijven. Het gemiddelde bedrijf heeft 1,5 VAK en levert met 546 geiten 437.514 liter melk. Vergeleken met het gemiddelde biologische melkgeitenbedrijf in Nederland in 2001 zijn de voor deze studie geselecteerde bedrijven groot. c) Deze is gebaseerd op acht biologische geitenbedrijven. Het gemiddelde bedrijf heeft 1,54 VAK en levert met 607 geiten 475.717 liter melk. Vergeleken met het gemiddelde biologische melkgeitenbedrijf in Nederland in 2001 zijn de voor deze studie geselecteerde bedrijven groot. d) Deze is gebaseerd op acht biologische geitenbedrijven. Het gemiddelde bedrijf heeft 1,54 VAK en levert met 641 geiten 556.967 liter melk. Vergeleken met het gemiddelde biologische melkgeitenbedrijf in Nederland in 2001 zijn de voor deze studie geselecteerde bedrijven groot. Bron: Govaerts et al. (2006); Govaerts en Van Eekeren (2008; 2009; 2010).				

Gedurende de periode 2004-2009 bepaalden de voerkosten het grootste deel van de kostprijs - met 52% tot 64%. De arbeidskosten nemen ongeveer 20% van de kostprijs voor hun rekening. Er zijn wel grote verschillen tussen de bedrijven.

De afgelopen jaren schommelde de marktprijs van 100 liter biologische geitenmelk gecorrigeerd voor 7% vet en eiwit tussen zo'n € 50,- en € 70,- exclusief BTW. Dit betekent dat niet alle kosten vergoed worden. Zelfs wanneer de kosten voor arbeid niet worden meegenomen ligt de betaalde melkprijs maar net boven de gemiddelde kostprijs.

4.3 Ontwikkelingen in de kostprijs van biologische koemelk

De zogenaamde 'praktische' kostprijs van biologische melk is in 2008 en in 2010 uitgerekend (Evers et al., 2008; de Haan et al., 2011). Voor deze berekening vormde een standaardbedrijf met 500.000 kg melk en 55 hectare het uitgangspunt. De afzonderlijke kostenposten zijn gebaseerd op praktijkinformatie. Dit resulteerde voor dit bedrijfstype in een kostprijs van 55,4 cent per kg, net als in 2008. Er is in de periode 2008 tot 2010 dus weinig veranderd qua kostprijs.

Op onderdelen zijn er wel verschillen. De voer- en rentekosten zijn gedaald, terwijl de arbeids- en werktuigkosten hoger uitvallen dan in 2008. De belangrijkste factoren die de kostprijs van biologische melk bepalen zijn de kosten voor voer, arbeid, werktuigen&installaties, bouwwerken, rente, loonwerk- en de quotumkosten.

4.4 Ontwikkelingen in de kostprijs van biologisch varkensvlees

De kostprijs van biologische varkens is een aantal jaren berekend door Hoste. Daarbij zijn praktijkcijfers gebruikt. De bedrijven namen deel aan de ontwikkel-studieclub van het project BIOVAR.

Tabel 4.3 Kostprijs per big (van 25 kilogram) per kilogram geslacht gewicht, in euro exclusief BTW				
	2002	2004	2007	2009
Kostprijs per big van 25 kg	97	96	105 (96)	97 (89)
Kostprijs per kilogram geslacht gewicht	2,63	2,50	2,93 (2,68)	2,78 (2,67)
Bron: Hoste (2003; 2004; 2009; 2010).				

Ook hier geldt dat er verschillen tussen bedrijven zijn. Zo is in 2007 de kostprijs € 2,68 per kilogram geslacht gewicht van de top 3-bedrijven en in 2009 bedroeg die prijs 2,67. Dit ligt dus (aanmerkelijk) lager dan de gemiddelde kostprijs.

De voerkosten nemen een aanzienlijk deel van de kostprijs voor hun rekening. De kosten van het varkensvoer nemen 30-35% in en wanneer ook de kosten van het zeugen- en biggenvoer evenals het ruwvoer worden meegerekend wordt zelfs zo'n 50% van de kostprijs door veevoerkosten ingenomen.

4.5 Ontwikkelingen in de kostprijs van biologische eieren

De kostprijs van biologische EKO-volière eieren die worden geproduceerd op bedrijven met 13.000 opgehokte hennen per arbeidskracht voor de periode 2008-2010 staat in tabel 4.4. Daaruit is een daling van de kostprijs zichtbaar.

Tabel 4.4 De kostprijs van EKO-volière eieren op bedrijven met 13.000 leghennen per VAK, in cent exclusief BTW			
	2008	2009	2010
Aantal eieren per opgehokte hen	300	286	301
Kostprijs per 100 opgehokte hennen inclusief arbeid	4.037	3.523	3.803
Kostprijs per 100 opgehokte hennen exclusief arbeid	3.611	3.097	3.323
Kostprijs per ei inclusief arbeid	13,46	12,32	12,63
Kostprijs per ei exclusief arbeid	12,04	10,83	11,03
Bron: Vermeij, z.j.			

In tabel 4.5 is de kostprijs van BD-eieren gegeven voor dezelfde periode. Deze kostprijs geldt voor bedrijven die 8.000 opgehokte hennen per arbeidskracht hebben. Daar is de kostprijs in 2009 iets gedaald ten opzichte van 2008, maar daarna weer wat opgeklommen.

Tabel 4.5 De kostprijs van BD-eieren op bedrijven met 8.000 leghennen per VAK, in cent exclusief BTW			
	2008	2009	2010
Aantal eieren per opgehokte hen	300	286	301
Kostprijs per 100 opgehokte hennen inclusief arbeid	4.797	4.306	4.773
Kostprijs per 100 opgehokte hennen exclusief arbeid	4.106	3.613	3.993
Kostprijs per ei inclusief arbeid	15,99	15,06	15,85
Kostprijs per ei exclusief arbeid	13,69	12,63	13,26
Bron: Vermeij, z.j.			

Het grootste verschil in kostprijs tussen beide houderijsystemen zit in het voer, de aankoop van de 17-weekse hen, de arbeidskosten en de huisvestingskosten. De voerkosten zijn lager in volièrehuisvesting door de lagere voeropname (door afwezigheid van hanen) en de lagere voerprijs.

De voerprijs is van grote invloed op de kostprijs. Deze bepaalt ongeveer de helft van de kostprijs. De ontwikkeling van de voerprijs is erg onzeker, maar voor de langere termijn wordt een iets lagere voerprijs verwacht dan het huidige prijsniveau. Meer aanbod van biologische grondstoffen kan leiden tot lagere grondstofprijzen. De toename van het aandeel biologische grondstoffen, zoals de Europese regelgeving vereist (in 2012 van 95% naar 100% biologische grondstoffen), zal echter voor eko-volière een prijsverhogend effect geven.

4.6 Conclusie

De kostprijs van biologische dierlijke producten daalt over het algemeen. De factor 'voerkosten' is de meest bepalende factor. Wat betreft de voerkosten is de strengere regelgeving ook van invloed. Voor 2008 mocht nog 5% van het krachtvoer van niet-biologische herkomst zijn; na 1 januari 2008 moest het krachtvoer 100% biologisch zijn. Voor het ruwvoer gold altijd al de eis van 100% biologische herkomst. Bovendien was in 2007 sprake van een tekort aan biologische veevoergrondstoffen voor het krachtvoer als gevolg van droogte in het jaar 2006 (AgriHolland, 2006). Deze strengere wetgeving in combinatie met een tekort aan grondstoffen heeft geleid tot een tijdelijke stijging van de kostprijs.

5 Conclusies

De economische positie van de biologische sector is stevig:

- Er is sprake van gestage groei in een min of meer verzadigde markt.
- Het biologische product krijgt steeds meer een plaats in de mainstream en het biologische product wordt gepositioneerd in nieuwe duurzame concepten.
- De positie wordt gevoed door de wensen en positieve beelden van consumenten.

Tegelijkertijd is de omvang en het marktaandeel nog beperkt. Bovendien zijn de inkomens voor de boeren niet altijd hoger dan die van de boeren die gangbare producten telen.

De inkomensontwikkeling in de melkveehouderij verschilt van die in de akkerbouw- en vollegrondsgroenten in de periode 2004-2009:

- De biologische melkveebedrijven hebben een geringere kasstroom en het inkomen (per oaje, kosten en opbrengsten) ontwikkelt zich slechter (en is nu lager) dan bij de gangbare bedrijven.
- In de biologische akkerbouw- en vollegrondsgroenten is juist meer verdiend dan op de gangbare bedrijven.

Wat betreft de kostprijs zien we dat er een zekere kritische massa en zekere stabiliteit aan de producentenkant is. De sector is in staat strengere wet- en regelgeving op te vangen zonder blijvende hogere kostprijs.

Literatuur

AgriHolland, *Dreigend tekort aan biologische veevoergrondstoffen*. 21/12/2006.

BLOmonitoren van diverse jaren.

Blauw Research, *Groen licht voor biologische producten*. Eindrapport. 2010.

Evers, A. et al., *Praktische kostprijs biologische melk*. Rapport 178. 2008.

Govaerts, W. en N. van Eekeren, *Kostprijsberekening biologische geitenmelk*. Rapport 22. Louis Bolk Instituut, 2010.

Govaerts, W. en N. van Eekeren, *Kostprijsberekening biologische geitenmelk*. Rapport 15. Louis Bolk Instituut, 2008.

Govaerts, W. et al., *Kostprijsberekening voor de biologische geitenhouderij*, Louis Bolk Instituut, 2006.
Haan, M. de et al., *Praktische kostprijs biologische melk*. 2011.

Hoste, R., *Kostprijsberekening biologische varkensbedrijven 2002*. LEI-rapport 2.03.08, 2003.

Hoste, R., *Kostprijsberekening biologische varkensbedrijven 2004*. LEI-rapport 2.04.08, 2004.

Hoste, R., *Kostprijsberekening biologische varkensbedrijven 2007*. LEI-nota 09-046, 2009.

Hoste, R., *Kostprijsberekening biologische varkensbedrijven 2009*. LEI-nota 11-019, 2011.

Milieudefensie en Solidaridad, *Bron: EKO-tellingen in de supermarkt*. 2010.

Stokkers et al., *Opvolgers gezocht voor het boerenbedrijf*. Rapport 2010-042. LEI Wageningen UR, 2010.

Vermeij, I. (z.j.) *Productietechnische en economische kengetallen leghennenhouderij*.

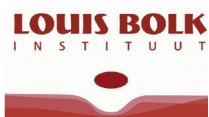
Het doel van Bioconnect is het verder ontwikkelen en versterken van de biologische landbouwsector door het initiëren en uitvoeren van onderzoeksprojecten. In Bioconnect werken ondernemers (van boer tot winkelvloer) samen met onderwijs- en onderzoeksinstellingen en adviesorganisaties. Dit leidt tot een vraaggestuurde aanpak die uniek is in Europa.

Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is financier van de onderzoeksprojecten

Wageningen UR (University & Research centre) en het Louis Bolk Instituut zijn de uitvoerders van het onderzoek. Op dit moment zijn dit voor de biologische landbouwsector ongeveer 140 onderzoeksprojecten.

www.biokennis.nl

Markt en ketens